

Szerzői jog

- *Szellemi tulajdon*

A törvény szerint az eredeti számítógépes program az azt létrehozó személy vagy vállalat szellemi tulajdona. A számítógépes programokat szerzői jogi törvény védi, amely kimondja, hogy az ilyen művek engedély nélküli másolása törvénybe ütköző cselekedet. (Magyarországon a szerzői jogokat az 1999. évi LXXVI. törvény szabályozza)

- *Szoftver licencszerződés*

Egy adott szoftver esetében a licencszerződés határozza meg a szerzői jog tulajdonosa által megengedett szoftverhasználat feltételeit. A szoftverhez adott licencszerződésre általában külön utalás történik a szoftver dokumentációjában, vagy a program indításakor megjelenő képernyőn is. A szoftver ára tartalmazza a szoftver licencét, és megfizetése kötelezi a vevőt, hogy a szoftvert kizárólag a licencszerződésben leírt feltételek szerint használja. Érdeemes a licencszerződéseinket mindig áttanulmányozni: a saját kötelezettségeinken kívül tartalmazza a szoftvergyártó egyéb szolgáltatásaira (pl. szoftverfrissítések) vonatkozó feltételeit, vagy garancia és felelősségvállalását (ez utóbbit csak ritkán... lásd a Microsoft Internet Explorer licencszerződését).

A szoftverek védelme

A szoftverek védelmére általában két lehetőség adódik; a **technikai**, illetve a **jogi védelem**.

- A technikai védelemhez tartozik az illetéktelen hozzáférés elleni védelem és a másolásvédelem. Ezt hivatottak megvalósítani a különböző szoftverekhez adott regisztrációs számok és az adathordozók olyan speciális kialakítása, ami megnehezíti a programok másolását. Például egy CD esetében szándékosan hibás track-et hoznak létre, amit egy normál CD-író program nem tud reprodukálni. A program pedig indítás után ennek a hibának a meglétét ellenőrzi. Ha CD hibátlan, a szoftver nem fog működni.
- A jogi védelem pedig maga a szerzői jog. (Angolszász nyelvterületeken ez a copyright.) A jogi védelemhez tartozik a szoftverszerződés. Ebben írják le a jogszabályok által biztosított védelmi intézkedéseket. A kereskedelmi programoknál általában a telepítés megkezdése előtt egy úgynevezett blankettaszerződést kell elfogadni. Itt az elfogadás hozza létre a felhasználói jogviszonyt.

Külön érdekesség, hogy a felhasználó nem tulajdonjogot szerez akkor, amikor megveszi a programot, hanem az adott példány kizárólagos felhasználója lesz.

Mit tehetünk a legálisan megvásárolt szoftverünkkel?

- Először is használhatjuk.
- A felhasználó készíthet egy biztonsági másolatot a szoftverről, arra az esetre, ha elveszne, vagy megsérülne az eredeti.
- Megfigyelheti és tanulmányozhatja a szoftver működését. Azzal a céllal, hogy a működése alapjául szolgáló elvet megismerje. A törvény azt mondja, hogy a szoftvert visszafejthetjük. De csak akkor, ha más szoftverekkel való együttműködtetés megvalósításához erre szükség van. Persze a legtöbb cég ezt szigorúan megtiltja a licenben.

Ezen felül a licencek tételesen felsorolják, hogy mit nem lehet tenni a szoftverrel. Nem másolható, nem adható bérbe stb. A licencek azt is meghatározhatják, hogy a szoftvert hány gépre telepíthetjük, használhatjuk-e hálózatban.

Ha már nem használunk egy szoftvert, elvileg – ugyanúgy, mint egy használt árucikket, – továbbadhatjuk a használati jogát, de némely program licence ezt is szigorúan tiltja.

Szoftverlicenclési módok

A szoftvereket csoportosíthatjuk aszerint, hogy a licenc mennyi szabadságot ad a felhasználónak. (azaz mit tehetünk a programmal) Eszerint a következő csoportok különíthetőek el:

- *Kereskedelmi programok*

Kereskedelmi céllal készültek, vagyis **mindig pénzbe kerülnek**. Nagyon komolyan behatároltak a felhasználó lehetőségei. Az ilyen programokhoz általában valamilyen dokumentáció is társul papír alapú vagy elektronikus formában. Ezek a szoftverek – a többi árucikkhez hasonlóan – védett márkanévvel, a gyártó céggel kötött szerződések szerint forgalmazhatók. (A forgalmazót szokták „hivatalos viszonteladó”-nak, „disztribútor”-nak nevezni.) A kereskedelmi szoftverek esetében csak az ilyen forgalmazóktól beszerzett programot nevezhetjük **jogtisztá szoftvernek**. A gyártók és forgalmazók igyekeznek a jogtisztá szoftverekhez többféle előnyt is társítani:

- a majdani továbbfejlesztett (update, upgrade) változat kedvezményét,
- karbantartási szolgáltatást,
- ügyfélszolgálatot,
- csereakciókat, stb.

Ilyen programok például a Microsoft Windows operációs rendszerek és irodai programcsomagok (Windows XP, MS Office XP, ... stb.).

- *Freeware*

Ezek a programok **szabadon felhasználhatóak és terjeszthetőek**, azaz ingyenes szoftverek. Fontos azonban, hogy a visszafejtésük nem megengedett, csak a működőképes, lefordított programot kapjuk meg, de a forrásprogramot nem. (Például IrfanView képnézegető programocska, DEV++ programfejlesztő környezet, HTMLGATE weblapszerkesztő program.)

- *Shareware*

Nagyon hasonlóak a freeware programokhoz. Ingyenesen beszerezhetőek és terjeszthetőek, de általában **valamilyen korlátozást tartalmaznak és a teljes értékű változatért fizetni kell**. Ezeket a programokat demonstrációs céllal terjesztik, hogy a felhasználó a szoftvertermék megismerése után dönthessen a teljes verzió megvásárlásáról.

A korlátozás miatt lehet, hogy ...

... a programban nem működik minden funkció (nem teljes értékű szoftver). Például egy tervezőprogramban nem lehet fájlba menteni az elkészített terveket.

... a program csak adott ideig működik, vagy csak adott számszor futtatható le (időkorlát). Ilyenkor az időkorlát lejártakor a szoftver vagy figyelmeztet bennünket, hogy meg kell vásárolnunk a teljes értékű változatát, vagy el sem indul.

... valamilyen bosszantó funkciót építettek bele, ami zavarja a kényelmes, gördülékeny munkát. A Total Commander például indítás után kirak egy ablakot a képernyőre, amelyen tájékoztat hogyan lehetünk tulajdonosai a teljes értékű változatnak, majd megjelenít három gombot és csak akkor indul el, ha rákattintunk közülük arra, amelyikre kéri (természetesen minden indításkor más-más gombra kell kattintani). A GoldWave hangszerkesztő program az első 100 „kattintás után” minden 10-ik műveletnél figyelmeztet a teljes értékű változat megvásárlására.

... a programfelület egy részén reklámok jelennek meg, így nehezebbé vagy kényelmetlenné válik a programmal a munka. Ez elsősorban Internetes kapcsolatot is igénylő programoknál fordul elő. Ilyen például az Opera böngészőprogram.

- *Trial*

Ezek a programok általában **kipróbálásra kiadottak**. Hasonlók a shareware programokhoz. Fontos eltérés az, hogy **nem terjeszthetők szabadon**. Ilyen verzió készülhet bármelyik kereskedelmi programból, némelyik cég a kiemelt forgalmazóinak ad ilyen példányokat. Például a Novell Netware hálózati operációs rendszernek léteznek ilyen változatai.

- *Félszabad szoftverek*

Olyan szoftverek, amelyek kereskedelmiek, de **valamilyen felhasználási célra vagy felhasználói csoportnak kedvezőbb feltételekkel** kerülnek forgalomba (akár ingyenesek is). Ilyen például egyes programok oktatási verziója, ami – diákoknak és tanároknak – a normál változat árának töredékéért vásárolható meg, de csak tanulásra használható. A program teljes értékű, csak a licenc köti meg a kezünket.

- *Szabad szoftverek*

A szabad szoftver nem ugyanaz, mint az ingyenes. Ennél sokkal többet kap a felhasználó, és sokkal több joggal rendelkezik.

- A program ingyenesen beszerezhető. Bármilyen formában (CD, Internet, stb.)
- A program szabadon használható.
- A program szabadon terjeszthető.
- A forráskód megismerhető. Ebből következik, hogy a program szabadon módosítható.

Ilyen program például a Linux operációs rendszer és a hozzá készült szoftverek többsége.

Mit NEM tehetünk a legálisan megvásárolt szoftverünkkel?

- *Jogosulatlan másolás*

A szoftver licencszerződés, amennyiben eltérően nem rendelkezik, a vevőnek csak egyetlen "biztonsági" másolat készítését engedélyezi, arra az esetre, ha az eredeti szoftver lemeze meghibásodna, vagy megsemmisülne. Az eredeti szoftver bármely további másolása jogosulatlan másolásnak minősül, és megsérti a szoftvert védő és használatát szabályozó licencszerződést, valamint a szerzői jogi törvényt. (Sőt; másnak sem tehetjük lehetővé, hogy lemásolja a szoftverünket).

- *Illegális szoftverhasználat*

Az illegális szoftverhasználat azt jelenti, hogy valaki egy számítógépes programot jogosulatlanul másol le és használ, ezzel megsértve a szerzői jogi törvényt, valamint a szerzőnek a szoftver licencszerződésben leírt feltételeit. Aki szoftvert illegálisan használ, az a szerzői jogi törvény értelmében törvénybe ütköző cselekedetet követ el.

- *Hamisítás*

A hamisítás a szerzői jogvédelem alá eső szoftver nem jogszerű sokszorosítása és eladása. Gyakran olyan formában történik, hogy a termék eredetinek tűnjön. A szoftverhamisítás nagyon kifinomult lehet, törekedve a csomagolás, az emblémák és a hamisítás elleni technikák (pl.: a hologram) utánzására. De történjen bármilyen formában, a szoftverhamisítás rendkívül kártékony elsősorban a szoftverfejlesztő, de a felhasználó számára is.

- *Internet-kalózkodás (warez)*

A kalózkodásnak ez a formája úgy zajlik, hogy egy szerzői jogvédelem alá eső szoftver a jogtulajdonos kifejezett engedélye nélkül felkerül egy nyilvános vagy korlátozott hozzáférésű Internet kiszolgálóra, ahonnan ingyenesen, vagy díjazás fejében letölthetővé teszik.

- *Alkalmi másolás*

A szoftverkalózkodásnak ez a formája valósul meg akkor, amikor egy szervezeten belül többletpéldányok készülnek az alkalmazottak munkájához. A felhasználók közötti „baráti cserebere” is ebbe a kategóriába tartozik.

Egy szoftver megvásárlása nem jogosít a későbbi verzióinak használatára.

(Azokat is meg kell venni, kivéve ha a licenc ezt külön nem szabályozza.)

Általában nem fejthetjük vissza a programkódot, nem módosíthatjuk a programot.

Regisztráció

Szoftvervásárláskor a doboz tartalmazhat regisztrációs lapot vagy kártyát, amit kitöltve meg kell őriznünk illetve le kell adnunk vagy el kell küldenünk postán vagy Interneten keresztül a megadott címre. Van olyan szoftver, melynek telepítésekor történik a regisztráció – Interneten keresztül. A regisztráció arra szolgál, hogy

- igazolni tudjuk a szoftverhasználatunk jogtisztaságát, és
- a vevők adatait a forgalmazó / gyártó cég megkaphassa.

A felhasználó felelőssége

A számítógép üzemeltetője felel azért, hogy a gépen csak jogtiszt szoftverek legyenek!

A jogtisztaságot a vásárláskor kapott licenyszerződéssel, a vásárlást igazoló számlával, vagy a regisztrációs kártyával igazolhatjuk.

Illegális szoftverkereskedelem

Szoftvert csak az adhat el, aki erről szerződést kötött a forgalmazni kívánt szoftver(ek) gyártójával. Máskülönből illegális szoftverkereskedelemtől beszélünk.

(A szoftvertermékek nem engedélyezett másolását, az illegális szoftvertermékek felhasználását 1993 óta a Btk. 329/a paragrafus alapján akár 5 évi börtönbüntetéssel is sújtható!)

Illegális szoftvereladásra utal, ha a programot gyanúsán olcsón kínálják, a szoftver nem a „gyári” dobozban vagy nem gyári adathordozón (CD-n,...) van, a regisztrációs kártya nincs vagy nem nyomdai, a regisztrációs számot házilagosan mellékelik, nem hajlandók számlát adni, stb. Gondoljunk az illegális játékprogram-kereskedésre! **Az illegális szoftverkereskedelemben való részvételt – az eladást és a vételt is – a törvény bünteti!** Az illegálisan szerzett programok (illegális szoftverek) birtoklása törvénybe ütközik és büntethető, de egyéb hátrányokkal is járhat:

- hiányzik hozzá a dokumentáció,
- nem telepíthető újra (esetleg több alkalommal),
- az új szoftververzió megjelenésekor nem biztosított a szoftver frissítése,
- lehet vírusfertőzött,
- a minőségnek és a megbízhatóságnak semmilyen garanciáját nem tartalmazza,
- nem minden működik a használatakor,
- nincs muszaki támogatás, stb.

BSA („szoftverrendőrség”)

A Business Software Alliance (BSA) nemzetközi szervezet, amely a vezető szoftvergyártók érdekeit képviseli, és a világ 65 országában küzd a szoftverkalózkodás ellen, a tájékoztatás és a jog eszközeivel. (A szervezetet 1988-ban hozták létre a világ legjelentősebb, üzleti szoftvereket gyártó cégei, mint az Adobe, az Autodesk, a Bentley Systems, a Borland, a Lotus Development, a Microsoft, a Novell és a Symantec.)

A BSA Magyarország 1994-ben alakult a szoftvergyártók magyarországi képviselőinek, illetve a magyarországi disztribútorok részvételével.

Eddigi működésük folytán (feljelentésük nyomán) számos elmarasztaló bírósági ítélet (jelentős pénzbírság és felfüggesztett börtönbüntetés) született illegális másolók, kereskedők és jogosulatlan felhasználók ellen. A BSA (mivel nem hatóság) csak a rendőrséggel vagy egyéb hatósággal együtt ellenőrizhet, illetve kötelezhet minket valamire.

A jogtiszt szoftver előnyei

Az eredeti szoftver felhasználói biztosak lehetnek abban, hogy megkapják a következőket:

- új verziók megjelenésekor szoftverfrissítést csökkentett áron,
- igény esetén szoftverbetanítást,
- megbízható alkalmazásokat és rendszereket,
- széleskörű muszaki támogatással,
- eredeti és teljes dokumentációt,
- a szoftver által ígért hatékonyságot, amelyhez
- nélkülözhetetlenek a működőképes számítógépek
- és a termelékenyen dolgozó alkalmazottak,
- minőségbiztosítással járó megbízhatóságot,
- számítógépes vírusok elleni védelmet,
- a használt szoftvereinek magyar nyelvre fordított
- verzióit.

A Linux a Free Software Foundation (FSF) General Public License (GPL) szerint másolható, terjeszthető.

Az a szoftver, amely a GPL szerinti licencfeltételekkel rendelkezik, a kereskedelemben terjeszthető, azonban bárki számára lehetséges annak másolása és továbbadása. A szoftverrel együtt a forráskódot is biztosítani kell. Ha a fejlesztők a saját szoftvereik kialakításánál szabadon hozzáférhető szoftver forráskódját használják, akkor az így készített szoftvernek ugyancsak GPL licenccel kell rendelkeznie. Ez a megkötés azonban nem vonatkozik olyan szoftverekre, amelyet a GNU C fordítóprogramjával fordítottak vagy a GNU Emacs szerkesztőprogramjával szerkesztettek, csak azokra a programokra, amelyek GPL licenccel rendelkező forráskódot használnak.